

RUSREFORMUTVALGET: LØSNINGEN PÅ DILEMMAET

Norsk ungdoms narkotikabruk ligger lavest i Europa. Frem til i dag har foreldre, skole, helsemyndigheter, justismyndigheter, regjering og Storting talt med én stemme, og sagt klart og tydelig at narkotika er farlig, og at narkotikabruk derfor skal være forbudt og straffbart. Dette har ungdommen innrettet seg etter. Sterkt fokus på forebygging og stadig mer nyanserte juridiske reaksjoner har bidratt til det gode resultatet. Den 19. desember 2019 kom Rusreformutvalgets utredning. Utvalgets mindretall har skjønt at man ikke skal ødelegge løsninger som fungerer bra. Utvalgets flertall mener imidlertid at bruk av narkotika ikke lenger skal være straffbart og at politiets, påtalemyndighetens og domstolenes oppgaver bør overtas av kommunale nemnder. Avkriminalisering kaller man dette. Nemndene skal innkalle personer som er tatt for å bruke narkotika, til møte og informere om narkotikaens skadevirkninger. Men dersom narkotikabrukeren vegrer seg for å møte, foreslås det ingen reaksjoner.

Hvorfor foreslås en slikt eksperimentløsning? Jo, helseministerens mandat pålegger utvalget å foreslå avkriminalisering, mandatet er kun orientert mot situasjonen til rusavhengige mennesker, omtaler narkotikabruk kun som sykdom og beskriver straff for narkotikabruk som stigmatiserende, marginaliserende og sosialt utstøtende. Og når utvalget ikke har noen medlemmer som representerer skole, foreldre eller ungdommen selv, måtte kanskje resultatet bli som det ble.

La meg være krystallklar på at å forbedre situasjonen for de ca. ti tusen alvorlig narkotikaavhengige mennesker vi har i Norge, er uhyre viktig, og for dem vil sannsynligvis avkriminalisering av narkotikabruk være et skritt i riktig retning. Men det som helseministeren og flertallet i Rusreformutvalget ikke har skjønt, er at den viktigste målgruppen for norsk narkotikapolitikk er ungdommen, og det aller viktigste målet er å hindre at norsk ungdom skal fristes å bruke narkotika. Hvis man skjønner dette, så skjønner man også at allmenn avkriminalisering av narkotikabruk blir helt feil.

Konsekvenser. Hva vil skje dersom avkriminalisering skulle bli gjennomført? Norsk ungdom vil oppfatte at narkotika ikke lenger er så farlig, og det blir vanskeligere for foreldre, besteforeldre og skole å si tydelig «nei» til narkotika. Mange vil ikke klare å skille mellom *avkriminalisering*, som utvalget foreslår, og *legalisering* av narkotikabruk, som ingen ønsker. Actis' spørreundersøkelse i november 2019 bekrefter dette; førti prosent av de spurte tror at avkriminalisering betyr at det skal bli lovlig å bruke hasj og marihuana. Og har ikke disse 40% egentlig rett; er vi ikke farlig nær full legalisering hvis den eneste reaksjon på narkotikabruk, er innkalling til en kommunal nemnd der man i realiteten ikke behøver å møte? Og burde man ikke forstå at fristelsen til å prøve narkotika øker dersom politiets, påtalemyndighetens og domstolenes velprøvde forebyggings- og oppfølgingsordninger erstattes av i realiteten frivillig oppmøte for en kommunal nemnd; og man ikke lenger risikerer noen som helst reaksjon for sin narkotikabruk, heller ikke anmerkning på rullebladet. Og med økt bruk følger dessverre økt misbruk, for vi vet fra forskningen at 10% av jevnlig narkotikabrukere utvikler avhengighet.

Rusreformutvalget sier selv om konsekvensene av avkriminalisering at: «....Forskningen gir ikke empirisk belegg for å anta at avkriminalisering av narkotikabruk, eller tilhørende befatning med narkotika til egen bruk nødvendigvis forårsaker nevneverdige endringer av prevalensen i befolkningen.....» Hva er det egentlig man sier her? Jo man sier det man selv kan lese i Rusreformutredningen; nemlig at flertallet av undersøkelsene indikerer at

avkriminalisering eller annen liberalisering medfører økt narkotikabruk, men at det er vanskelig å bevise dette statistisk.

Og hva med politiets, tolletatens og kriminalomsorgens bekjempelse av produksjon, smugling og omsetning? Man burde forstå at det blir vanskeligere å bekjempe narkotikakriminalitet hvis sisteleddet i kjeden ikke lenger skal være straffbart og det samtidig tillates så store mengder til «personlig bruk» at selgerne selvsagt vil hevde at det man har på seg, ikke skal selges, men er til personlig bruk.

Løsning. Utfordringen som regjeringen og Stortinget nå står overfor, er å finne en løsning som kan hjelpe de rusavhengige uten å «ofre» ungdommen. Finnes det en slik kompromissløsning? Ja det gjør det, og løsningen er faktisk beskrevet på side 143 i Rusreformutredningen. Det vi kan gjøre i Norge, er det samme som man gjorde i Danmark i 2007. Da la man inn en unntaksbestemmelse i det som tilsvarende den norske legemiddeloven § 31 om at påtalemyndigheten kan reagere med «advarel» istedenfor straff overfor bruk av narkotika «...dersom lovbrøyteren er en person med alvorlige rusproblemer der sosiale forhold taler for å kun gi en advarel, og bruken/besittelsen er et utslag av sterk avhengighet som følge av lengre og vedvarende misbruk av narkotiske stoffer....»

Så enkelt kan det altså gjøres, men man må vurdere om slik «advarel» skal være betinget, ubetinget eller kan være begge deler, endringen må følges opp i Riksadvokatens påtaleinstruks, og det må utarbeides kriterier for hva det vil si å ha *alvorlige rusproblemer* (for eksempel inngå i et LAR-program). Dette er altså en «de facto» avkriminalisering av narkotikabruk for rusavhengige mennesker, som er nettopp det helseministeren har bedt om. Man forbedrer de alvorlig rusavhengiges livssituasjon uten å flytte oppfølgingsansvaret fra justismyndighetene til helsemyndighetene, uten å etablere diffuse kommunale rusnemnder, uten risiko for sammenblanding av «avkriminalisering» og «legalisering», og sist, men ikke minst; uten å ødelegge dagens velfungerende oppfølgingsordning og uten å friste flere unge mennesker inn i narkotikahelvetet.